

ARHEOLOGIA ȘI POLITICUL

GHEORGHE ALEXANDRU NICULESCU*

Rezumat: Influența câmpului politic asupra arheologiei, manifestată de multă vreme prin contribuția disciplinei la politica identităților, se intensifică și ia forme noi. Unele, precum evaluarea făcută de instituții politice și răspândirea angajărilor temporare, sunt bine cunoscute și studiate. Prezența politicului este rar recunoscută în altele, cum ar fi limitarea producției de teorie la un număr mic de cercetători, creșterea importanței acordate credibilității individuale în evaluarea rezultatelor cercetării, ideologia interdisciplinarității și integrarea discursului politic folosit de mulți dintre cei care se ocupă de patrimoniul cultural. Reacțiile la această presiune includ și îndemnuri la participare politică de natură să reducă autonomia disciplinei. Cunoașterea științifică trebuie apărată și aceasta se poate face atât prin îndeplinirea rolurilor pe care arheologia le are în societățile democratice, recent reafirmate în „Declarația EAA din 2019 de la Berna”, cât și prin practicarea reflexivității.

Cuvinte-cheie: arheologie, reflexivitate, nedreptate epistemică, patrimoniu cultural, ideologia interdisciplinarității, politica identităților

La cea de-a 25-a întâlnire anuală a Asociației Arheologilor Europeni, unde a fost adoptată declarația cu privire la atitudinea asociației față de politică, declarație publicată, în traducere, în acest număr al revistei SCIVA¹, am participat la o sesiune dedicată modurilor în care arheologii văd relațiile lor cu spațiul politic, intitulată „Critical Ideas – Reflexive Archaeologies” și organizată de către Thomas Meier, Staša Babić și Ilona Bausch².

Apelul la contribuții pentru această sesiune invoca o arheologie dominantă, pozitivistă și empiristă, ale cărei programe de cercetare nu acordă atenție diferențelor de putere, inegalităților și excluderilor din lumile sociale pe care le studiază, ceea ce ar face disciplina lipsită de relevanță pentru societate și susceptibilă de a fi folosită abuziv de grupări politice extremiste. S-ar putea înțelege de aici că atitudinea cuminte, care domină astăzi majoritatea țărilor din Uniunea Europeană, folosește așa cum se cuvine cunoașterea produsă de arheologi și, dacă lucrurile ar sta așa, ne-am putea

---

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: alec_niculescu@yahoo.com.

¹ Pentru o mai bună înțelegere a sensurilor declarației și a intențiilor autorilor ei, vezi Meier *et alii* 2019 și Meier 2019.

² Acest text reia, cu modificări, o bună parte din comunicarea (*The politics of what we know*) pe care am prezentat-o.

întreba cum se împacă acest lucru cu caracterul dominant al arheologiei pozitivistă. Un răspuns ar fi că arheologia pozitivistă preia valori din discursul politic care are succes și este repetat peste tot, valori de a căror prezență nu este conștientă, și nu produce reprezentări ale lumii sociale care să poată fi folosite împotriva politicii curente. Asemenea elaborări ar fi condamnate și împinse de *establishment*-ul politic spre marginea disciplinei, pentru că politicienii sunt cei care știu și spun oamenilor ce să gândească și ce să facă. Nu-mi aduc aminte ca vreun politician să prezinte puncte de vedere rezultate dintr-un contact cu cercetarea științifică care să-i fi schimbat opiniile asupra unor lucruri importante; în schimb, situațiile în care politicienii pretind că ceea ce afirmă este susținut de cunoașterea științifică sunt tot mai frecvente.

Acum 30 de ani, când am început să caut în afara tradiției locale de cercetare în care am fost educat moduri în care arheologii înțeleg fenomenele etnice, separarea dintre științific și politic era clar marcată. Există un acord general cu privire la faptul că anumite idei preluate din spațiul politic îi fac pe arheologi să gândească în cadre create de ideologiile naționale și că trebuie să se ajungă la reprezentări independente de acestea.

Pe atunci, majoritatea cercetătorilor din științele sociale și din disciplinele umaniste credeau că autonomia față de politic este o condiție necesară pentru calitatea cercetării. Autonomia era apărată cu ajutorul unor principii normative de felul celor propuse de sociologul american Robert Merton³: comunismul (proprietatea comună asupra rezultatelor cercetării), universalismul (lipsa de relevanță a calităților personale și pozițiilor sociale ale cercetătorilor în procesul de evaluare a activității lor), acțiunea dezinteresată⁴, orientată spre scopul comun al cunoașterii, nu spre câștig personal, și scepticismul organizat.

Cel mai convingător argument pentru autonomie pe care l-am întâlnit este cel al lui Pierre Bourdieu: într-o disciplină științifică, „producătorii tind să nu aibă drept clienți decât pe adversarii lor... un anumit producător așteaptă recunoașterea valorii produselor sale doar de alți producători, care, fiind în același timp în competiție cu el, sunt cel mai puțin dispuși să recunoască valoarea fără discuție și examinare critică”⁵.

Astăzi, acest argument tinde să fie ignorat, iar dintre normele lui Merton, doar comunismul pare să fi supraviețuit, așa cum o indică mișcarea *open access*, care are un suport instituțional din ce în ce mai consistent. Celelalte trei par, mai degrabă, un cadru etic pentru eșec. Cultivarea credibilității tinde să ia locul universalismului, iar afirmarea centralității intereselor⁶ pare mai actuală decât promovarea activității dezinteresate. Scepticismul organizat este înlocuit cu entuziasmul față de orice pare să aibă autoritate, cercetătorii, altădată mai degrabă reflexivi și precauți, începând să semene cu antreprenorii încântați de ceea ce urmează să vândă.

³ Merton 1973 [1942].

⁴ Despre dezinteres ca parte a unor sisteme de interese specifice, vezi Bourdieu 1975, p. 19–20 și 32.

⁵ Bourdieu 1975, p. 23.

⁶ Vezi, e.g., Latour, Lépinay 2009, mai ales p. 30–32.

Printre sociologii care doresc abandonarea idealului autonomiei științifice se numără cei care fie doresc să promoveze, fie au constatat existența a ceea ce ei au numit „mode 2 knowledge”. Ei doresc o „cunoaștere robustă”, atunci când este vorba despre probleme care nu pot fi reduse doar la cunoașterea științifică, și afirmă, împotriva lui Bourdieu, că cei care receptează cunoașterea științifică nu sunt niciodată doar cei care o produc⁷, rațiunile politice fiind implicate în evaluarea cercetării.

Bruno Latour este un alt critic al idealului autonomiei. Pentru el, autonomia cunoașterii științifice și cea a învățământului superior sunt ficțiuni⁸. Politica este prezentă peste tot și este bine că este așa, pentru că fără ea nu ar exista asocieri între oameni⁹. Nu întâmplător, „actor-network theory”, teoria sa menită să înlocuiască științele sociale, face din politic principiul constitutiv al realității¹⁰, inclusiv al realității cunoașterii științifice. Sarcina de a spune adevărul puterii, de multe ori asumată în trecut de cercetarea din științele sociale, devine, din această perspectivă, fără sens, pentru că adevărul se reduce la putere¹¹. Adevărul științific este constituit asemenea celui politic, prin înregimentarea a tot ceea ce-l poate susține, fie că este vorba despre oameni, fie că este vorba despre obiecte, și nu prin evaluarea de către cei care se pricep, cum credea Bourdieu. Succesul contează, nu felul în care este obținut. Retorica este necesară, chiar dacă ascunde, minte sau trădează.¹²

Apărarea autonomiei cunoașterii științifice față de politic este dificilă. Simplul fapt că mulți dintre cei care încearcă să o facă folosesc termeni precum „autonomie” sau „independență”, termeni care au importanță majoră în discuțiile politice curente, sugerează că posibilitățile de a face cercetare fără ca ea să fie influențată de politic sunt reduse.

⁷ Nowotny 2003, p. 151.

⁸ Vezi Latour 2009: „Il n’y a de savoir ,autonome’ que parce que ces savoirs ont su se lier par mille canaux à un vaste ensemble de pratiques dont ils reçoivent en échange leur subsistance et qu’ils nourrissent à leur tour. En ce sens, il n’y a jamais eu de science ,autonome’ ; toute l’histoire des sciences est là pour le montrer”. Latour continuă: „Peut-être serait-il temps de défendre ,l’hétéronomie’ des savoirs en posant cette simple question: avec qui voulez-vous être reliés pour produire le plus librement les savoirs les plus avancés?”, atacând astfel idealul protejării ethos-ului propriu disciplinelor științifice prin respingerea heteronomiei, deseori afirmat de Pierre Bourdieu.

⁹ Latour 2003, p. 149: discursul politic „aims to allow to exist that which would not exist without it: the public as a temporarily defined totality. Either some means has been provided to trace a group into existence, and the talk has been truthful; or no group has been traced, and it is in vain that people have talked”.

¹⁰ Graeber 2014, p. 85.

¹¹ Latour 1988, p. 227 (4.5.8): „The word ‘true’ is a supplement added to certain trials of strength to dazzle those who might still question them”. Vezi Amsterdamska 1990, p. 501: „Latour’s epistemology insists on the idea that might makes right” și Brassier 2011, p. 51: „Last but not least, he reduces truth to power”.

¹² Latour 2003, p. 149 și p. 151: „She who talks in the name of all must necessarily betray those she represents, otherwise she will fail to obtain the transformation of the multitude into a unit”. Vezi și Latour 1987, p. 39–40: „Since each article adapts the former literature to suit its needs, all deformations are fair”.

Semnificațiile politice ale activității de cercetare și relevanța ei pentru ontologia socială promovată de politicieni sunt foarte vechi. De la începuturile epocii moderne, separarea cercetării științifice de alte forme de cunoaștere și structura ierarhică a disciplinelor și a universităților au contribuit la reproducerea inegalităților sociale. Ele au căpătat forme canonice în statele naționale și sunt bine cunoscute de sociologii care au studiat aceste lucruri¹³. Ne-am obișnuit cu ele și credem că întreaga umanitate este alcătuită din cei puțini și buni și din cei mulți care ar face bine să-i urmeze pe cei puțini, fără să ne gândim la implicațiile pe care asemenea convingeri le au asupra valorilor democratice afirmate de aproape întreg spectrul politic și susținute de mai toată lumea. Conflictul este evident la noi în ce se scrie despre patrimoniul cultural național: cei puțini care se pricep trebuie să educe¹⁴ poporul, căruia, conform doctrinei locale a patrimoniului și legislației, îi aparține de fapt patrimoniul. Ce fel de democrație este una în care majoritatea gândește după cum i se spune? Mai ales dacă avem în vedere situațiile în care se poate observa cu ușurință că cei puțini nu sunt tocmai buni și că cei mulți ar face bine să ignore părerile lor, chiar dacă sunt autorizate politic și științific. Unii dintre noi își amintesc de anii '80, în care politica de înfometare a populației dusă de Partidul Comunist Român era prezentată ca „politică științifică”, opunând astfel o cunoaștere ezoterică, de nivel înalt, realității mizere pe care o cunoștea toată lumea. După 1989, elitele politice și cele din domeniul cunoașterii ne-au oferit nenumărate ocazii să ne îndoim că pozițiile pe care le dețin s-ar datora calității lucrurilor pe care le știu. Un exemplu din 2008: ministrul liberal al educației, Cristian Adomniței, confruntat cu nemulțumiri ale unor organizații ale studenților, a făcut declarații, după negocieri cu liderii ai acestora. Am putut urmări la televizor, timp de câteva minute, ce a spus și am remarcat mai multe greșeli de gramatică și de exprimare. A urmat declarația liderului studenților, care a făcut și el greșeli similare, ce-i drept, mai puține.

Cele mai pregnante forme de prezență a politicului în arheologie țin de politica identităților, care are un rol important în moduri diferite de a face politică, de la liberalismul democratic, care domină astăzi în Europa, la mișcări populiste de dreapta¹⁵, la filosofii politice de stânga¹⁶ și la mișcări politice de emancipare¹⁷.

¹³ Vezi, e.g., Bauman 1987, p. 68, despre imperativul modern al educării: „Having been stripped of the shoddy vestments of tradition, people will have been reduced to the pure, pristine state of the ‚man as such’, exemplars of the human species. They will then share just one attribute: the infinite capacity to be acted upon, shaped, perfected”. Vezi și Gellner 1983, p. 34: „At the base of the modern social order stands not the executioner but the professor. Not the guillotine, but the (aptly named) doctorat d’etat is the main tool and symbol of state power. The monopoly of legitimate education is now more important, more central than is the monopoly of legitimate violence”.

¹⁴ Vezi, dintre nenumăratele poziții de acest fel, Alis Vasile, în Nițulescu 2016, p. 16: „Muzeul ar trebui și ar putea să fie un pilon de civilizare și educație într-o societate în care educația formală își pierde din forță și reputație” și *Tezele...* 2016, p. 20: „VIII. Principiul educației. Patrimoniul cultural face parte integrantă din formarea și educația permanentă a cetățenilor”.

¹⁵ Vezi, e.g., partidele din Parlamentul European grupate în *Identity and Democracy Party* (<https://www.id-party.eu>; 2 decembrie 2019).

¹⁶ Laclau, Mouffe 2001.

¹⁷ Martín Alcoff 2000.

Identitățile sunt atât de importante pentru politicieni pentru că, prin intermediul lor, oamenii pot fi mobilizați și dominați în numele apartenenței lor la grupuri, precum românii, femeile, copiii supradotați, arheologii și așa mai departe. Cei incluși în asemenea categorii nu au posibilitatea de a decide ce sunt în măsura în care o pot face politicienii și intelectualii, cei care generează și întrețin cunoaștere comună articulată în ideologii. Realitatea acestora devine vizibilă când observăm că mai nimeni nu este suficient de român sau de arheolog pentru cei care decid ce sunt românii și arheologii, ceea ce ne plasează într-o perpetuă inferioritate, din care suntem îndemnați să credem că putem ieși doar dacă facem ce ni se spune că ar trebui să facem.

Utilizarea politică și susținerea savantă a identităților au generat reacții critice. Cunoașterea științifică, care studiază procese, nu entități transitorice, nu se împacă cu aparențele de stabilitate și uniformitate pe care le cultivă politicienii. Aceasta face ca sociologii și istoricii să scrie despre costurile intelectuale și politice ale identităților¹⁸ și chiar să opună clar cercetarea politicii generatoare de identități, așa cum o face Reinhart Koselleck, atunci când afirmă că istoricii nu trebuie să creeze identități, ci să le distrugă¹⁹.

Într-o conferință remarcabilă, ținută la Hamburg în 2016, Andrew Abbott, un sociolog american, a vorbit despre sinuciderea disciplinelor umaniste în Statele Unite ale Americii. După părerea lui, ele au degenerat în „propositions of a well meant but often silly identity politics, a politics which is itself of an intellectual structure and simplicity that was rejected by the social sciences many decades ago”. Acest proces este, în parte, consecința unor avantaje practice („[b]y rejecting all prior scholarship as biased, one could begin again, one could reinvent the whole thing from scratch, this time taking seriously women or blacks or Latinos or homosexuals or whoever was you’re interested in”) și a avut consecințe severe: „it allowed intense politicization and established ad hominem and anachronistic arguments as legitimate and thereby undercut core legitimacies of intellectual life... it distracted scholars from the merely postponed problem of inventing some new form of knowing”²⁰.

Pe lângă politica identităților, care are o lungă istorie, au apărut recent noi forme de implicare a politicului în cunoașterea științifică, pe fondul unei scăderi a încrederii atât în politicieni, așa cum o arată succesul de care se bucură populismul, cât și în universități și instituții de cercetare, așa cum o arată interesul crescând pentru teme care-și datorează popularitatea doar cunoașterii comune, precum teama de vaccinare sau ideea că pământul este plat.

Unele dintre aceste forme, așa cum sunt evaluarea²¹ făcută de instituții care nu produc cunoaștere științifică și precarizarea pozițiilor din cercetare²² și din învățământul superior, sunt deja bine cunoscute și studiate, ele afectând toate disciplinele.

¹⁸ Brubaker, Cooper 2000; White 2014, p. 100–102.

¹⁹ Koselleck 2004, p. 28: „Der Historiker hat die Aufgabe nicht Identitäten zu stiften, sondern sie zu vernichten, um dann neue Wege frei zu legen, die dann kommunikativ entstehen”.

²⁰ Abbott 2016, min. 27, sec. 42 și urm; min. 54, sec. 31 și urm.

²¹ Vezi, e.g., Shore, Wright 1999 și Strathern 2000.

²² Vezi, e.g., Peacock 2016 și Platzer, Allison 2018.

Alte forme sunt mai rar recunoscute ca intervenții ale politicului în gândirea științifică și afectează disciplinele în mod diferențiat.

Un bun exemplu este faptul că, nu numai în arheologie, ci și în istorie sau fizică, cei care construiesc teorii sunt puțini, așa cum se întâmplă în politică, unde cei mulți trebuie să-i urmeze pe cei care gândesc mai bine decât ei, deși ar fi de așteptat ca orice cercetător să fie capabil să construiască teoriile de care are nevoie. Astfel, teoriile ajung să funcționeze ca ideologii în cercetarea celor care nu le pot modifica. Mai ales acum, când teoria arheologică pare mai interesată de preluarea unor ontologii produse în științele sociale și în filosofie, decât de explorarea modurilor în care ar putea spori calitatea cercetării, așa cum a încercat New Archaeology în anii 1960, când construcțiile teoretice erau menite să transforme arheologia într-o disciplină științifică. Un exemplu revelator este receptarea operei lui Pierre Bourdieu. Ea este intens folosită pentru a crea lumi imaginate dominate de *habitus*, din care lipsesc însă câmpurile, care erau pentru sociologul francez absolut necesare pentru înțelegerea realității sociale, dar este ignorată atunci când este vorba despre felul în care ar trebui să decurgă cercetarea.

O altă manifestare a influenței spațiului politic este importanța tot mai mare pe care o are credibilitatea cercetătorului în evaluarea rezultatelor sale, chiar atunci când este făcută de colegi. Nedreptatea epistemică este în creștere. Această noțiune a fost inventată de Miranda Fricker²³, care o folosește pentru a desemna atât inegalitățile generate de contextele în care se face receptarea cunoașterii, contexte care îi pot avantaja pe unii cercetători, cât și pe cele care apar atunci când ceea ce se știe în general prevalează asupra formulării și credibilității unor argumente pentru poziții diferite. Această nedreptate nu este nouă, dar ea este accentuată în ultima vreme de fenomene noi, așa cum este precaritatea. Competiția este necesară, alături de cooperare, pentru o cercetare științifică de calitate, dar ea nu poate avea loc în condiții echitabile dacă unii trăiesc din poziții temporare și alții au poziții stabile, din care pot chiar să ia decizii cu privire la accesul la acele poziții temporare. Această situație are consecințe diverse și contradictorii, dar în multe dintre ele se manifestă tensiunea dintre revolta angajaților temporari împotriva unui sistem care nu le permite să-și dezvolte capacitățile și gratitudinea lor pentru pozițiile pe care reușesc să le obțină. Un alt mod de a crea nedreptate epistemică, recent apărut în lumea științifică, este privilegierea unor cercetători prin oferirea statutului de *keynote speaker*, importat din lumea politicii și din cea a afacerilor. Acest sistem nu este compatibil cu ideea că orice cercetător poate să ajungă la rezultate importante. Nu am găsit literatură despre acest fenomen, care a început să se răspândească în arheologie după anul 2000. Miranda Fricker nu-l vede ca generând nedreptate epistemică, de vreme ce ea însăși a fost *keynote speaker*²⁴. Organizatorii manifestărilor științifice la care se fac asemenea invitații nu par să creadă că ar fi nevoie de explicații. *Keynote*

---

²³ Fricker 2007.

²⁴ De exemplu, la o conferință organizată de departamentul de filosofie al University of Bristol, în 2014 (<http://www.bristol.ac.uk/philosophy/research/epistemic-injustice/>). Kristie Dotson, care a propus noțiunea de oprire epistemică, a fost *keynote speaker* în octombrie 2019, la o conferință organizată în Florida, la Clearwater Beach (<http://www.afeast.org/conferences>).

addresses par să aibă menirea de a prezenta lucruri importante, de natură să impună direcții de urmat²⁵. Nu este clar ce se așteaptă de la auditoriu. Dacă, într-adevăr, un *keynote speaker* oferă „[the] most important revelation of the event”, probabil nu prea mult. Cei care ascultă ar trebui, probabil, să accepte ce aud și să urmeze exemplul celui care vorbește. Dar nu cred că receptivitatea plină de respect și capacitatea de a-i urma pe cei buni se numără printre virtuțile epistemice pe care ne-am aștepta să le aibă un cercetător. Mai degrabă, ele sunt lucruri pe care politicienii le doresc de la cei pe care-i conduc. Nu calitatea unor astfel de prezentări este problema, ci faptul că felul în care sunt prezentate induce o receptare mai favorabilă decât cea la care se pot aștepta ceilalți cercetători²⁶. Mi se pare mult mai firesc ca evaluarea calității lucrurilor produse de cei mai buni cercetători să se facă în condiții similare cu cele în care se face evaluarea celor produse de cercetătorii mai modești. De aceea avem *double blind peer review* la evaluarea articolelor trimise spre publicare revistelor științifice, o practică în deplin acord cu unul dintre principiile normative mertoniene: „[t]he acceptance or rejection of claims entering the lists of science is not to depend on the personal or social attributes of their protagonist; his race, nationality, religion, class, and personal qualities are as such irrelevant”²⁷. Credibilitatea obținută de *keynote speakers* și cea conferită de alte practici (titluri etc.) ar avea sens dacă auditoriul, lipsit de mijloacele necesare pentru a evalua calitatea produselor, ar trebui să se lase ghidat de prestigiul producătorilor. Dar producția de cunoaștere științifică se întemeiază pe examinare critică, nu pe acceptarea ideii că cei mai buni au dreptate. Credibilitatea intră în conflict cu verificabilitatea, unul dintre ingredientele centrale ale cercetării științifice, care presupune existența unor cercetători competenți și dispuși să ignore orice autoritate dacă asta le dictează ceea ce știu. Întemeindu-se pe existența unor astfel de cercetători, Merton remarca în 1942 raritatea fraudelor în cercetare și o explica prin faptul că ele sunt ușor de descoperit²⁸. Lucrurile s-au schimbat, printre altele din cauza specializării extreme care limitează competențele, dar și pentru că acum instituțiile pretind că pot să detecteze fraudele mai bine decât cercetătorii.

Dintre formele de intervenție politică în cercetarea științifică a căror natură nu este recunoscută, impactul cel mai consistent în arheologie îl are ideologia interdisciplinarității, care a căpătat importanța pe care o are acum mai ales în ultimii 20 de ani. Ea afirmă că prin colaborare între mai multe discipline se obțin rezultate superioare cunoașterii realizate în interiorul uneia singure. Nu există susținere empirică pentru așa ceva: toate cunoștințele științifice de mare importanță astăzi au fost obținute

²⁵ Cel puțin Wikipedia (<https://en.wikipedia.org/wiki/Keynote>) le înțelege așa („[a]t political or industrial conventions and expositions and at academic conferences, the keynote address or keynote speech is delivered to set the underlying tone and summarize the core message or most important revelation of the event”).

²⁶ Nu de puține ori, *keynote speakers* au și alte avantaje: de exemplu, ei pot fi plătiți, în timp ce restul cercetătorilor trebuie să plătească pentru a participa.

²⁷ Merton 1973 [1942], p. 270.

²⁸ Merton 1973 [1942], p. 276.

în discipline care nu au avut nevoie de promovarea politică a interdisciplinarității pentru a lua unele de la altele ceea ce unii cercetători au crezut că este necesar și pentru a se reconfigura. Acum suntem confrunțați deseori cu practici interdisciplinare care nu duc la transformarea disciplinelor, ci la păstrarea pozițiilor lor într-un sistem ierarhic care nu avantajează arheologia. Aceasta este o formă de control politic, promovat de instituții politice ale Uniunii Europene și ale statelor din care este compusă, deși nu există mijloace pentru a evalua cercetarea interdisciplinară, care a produs până acum mai ales „application poetry”²⁹.

Pentru a înțelege mai bine ce se întâmplă în arheologie, singura disciplină în care atât de mulți cercetători văd progresul cunoașterii lor specifice realizat mai ales prin interdisciplinaritate³⁰, este util să ne uităm la cum este privită interdisciplinaritatea în alte discipline. De exemplu, în știința politică, unde, din poziția sa de cercetător de frunte, Michael Moran constata că interdisciplinaritatea nu are sens fără discipline (aș adăuga că această dependență face ca, dacă unele tradiții de cercetare din discipline merg prost, interdisciplinaritățile lor să nu arate mai bine) și că ea este o ideologie cu funcții multiple, care servește interesele administrației contra ierarhiilor constituite în discipline, dar poate fi îmbrățișată și de discipline aflate în criză și în căutarea unei noi legitimități sau de cercetători care vor să ocolească ierarhiile disciplinare³¹.

Este util și să privim dincolo de colaborarea între discipline sugerată de noțiunea de interdisciplinaritate. Fragmentarea disciplinelor exclude din start participarea lor integrală la interdisciplinarități. Cercetătorii nu pot acoperi în același timp toate domeniile și specializările și nici nu pot reprezenta tot ce se gândește într-o disciplină, pentru că există numeroase lucruri importante asupra cărora există dezacorduri. Așa că este mai potrivit să plecăm de la ideea că nu disciplinele colaborează, ci tradiții de cercetare din interiorul lor, și să examinăm cine participă, în ce constă participarea și ce rezultate are. Așa putem înțelege mai bine, de exemplu, ce se întâmplă în multe dintre colaborările dintre geneticieni și arheologi³². Geneticieni de frunte³³ și asociații științifice prestigioase³⁴ neagă existența unei baze biologice pentru rase și cer renunțarea la împărțirea umanității în entități distincte pornind de la date biologice, iar istoricii și arheologii au ajuns în ultimele decenii la o înțelegere a fenomenelor etnice din care nu mai fac parte determinismele biologice și culturale. Dar multe dintre proiectele interdisciplinare în care sunt implicați geneticieni și arheologi se întemeiază pe un acord tacit asupra importanței trăsăturilor biologice și pe corelarea lor cu cele culturale. Asemenea cercetători nu țin seama de discuțiile

²⁹ Termenul este folosit, poate chiar creat, de către Elisabeth Niklasson (2016).

³⁰ K. Kristiansen (2014) crede că asistăm la o adevărată revoluție științifică în arheologie.

³¹ Moran 2006, mai ales p. 77–78 și 80–81.

³² Despre particularitățile colaborării dintre arheologi și geneticieni, vezi Ion 2017, Callaway 2018, Hakenbeck 2019 și *Identity...* 2019 („Collaboration doesn’t mean I send you an e-mail saying ‚Hey, you’ve got some really cool bones. I’ll get you a Nature paper”).

³³ Lewontin 1972, Pigliucci, Kaplan 2003, Barbujani 2007, Manni 2010 (un interviu cu Luca Luigi Cavalli-Sforza), mai ales p. 255–256.

³⁴ AAPA 2000 [1996]; AAA 1998.

relevante din disciplinele lor, iar interdisciplinaritatea la care ajung nu este un rezultat al investigațiilor din propriile discipline cu privire la fenomenele etnice, nici al unei receptări a cercetărilor relevante făcute în științele sociale, ci un produs al întâlnirii pe terenul comun al ideologiilor politice care continuă să imagineze grupuri stabile și omogene și fac din etnii principalii actori ai istoriei și ai prezentului. Dorința unora dintre acești cercetători de a deveni relevanți pentru spațiul politic se manifestă uneori explicit. Un titlu precum „Maternal DNA lineages at the gate of Europe in the 10th century”³⁵ evocă discuțiile curente, în care unii vor să apere o Europă amenințată de migrații, și sugerează atât biologizarea faptelor sociale, cât și adâncimea în timp a temerilor de astăzi.

O formă de ingerință politică specifică arheologiei este integrarea preocupărilor pentru patrimoniul cultural în disciplină, căreia îi corespunde o reducere a numărului de posturi în universități și instituții de cercetare și o creștere a celor oferite de instituțiile de stat care se ocupă de patrimoniul cultural. După ce legitimarea disciplinei prin capacitatea de a oferi genealogii certificate științific națiunilor și-a pierdut mult din importanță³⁶, o alta nu este ușor de găsit și mulți cred că patrimoniul cultural ar putea oferi așa ceva. O asemenea asociere nu ține seama de faptul că arheologia este o disciplină științifică, în timp ce patrimoniul cultural este o ficțiune politică susținută cu argumente care nu rezistă unei examinări științifice. În România, pătrunderea ideilor politice prin preluarea discursului dominant despre patrimoniul cultural se manifestă în special prin adoptarea politicii identităților, asumată de „Tezele prealabile ale codului patrimoniului cultural național”, unde se afirmă că patrimoniul „este un ansamblu de valori materiale și imateriale ce constituie o resursă de identitate națională non-regenerabilă, fundamentală pentru o dezvoltare durabilă”³⁷.

Implicarea crescândă a instituțiilor politice în mersul cercetării științifice, care explică și succesul de care se bucură cei care cred că autonomia cunoașterii științifice este un ideal care trebuie abandonat, creează condiții în care interesul pentru sporirea relevanței politice a disciplinelor poate contribui la politizarea acestora, argumentele aduse devenind mijloace de a transforma ceea ce este impus în lucruri dorite.

Așa se întâmplă într-un articol în care Alfredo González-Ruibal, Pablo Alonso González și Felipe Criado-Boado pornesc de la convingerea că populismul reacționar este principala problemă politică a momentului. Ei doresc o schimbare radicală: „[o]ur intention here is to argue that the liberal, multi-vocal model of the social sciences and the humanities is no longer a viable option. Instead, we ask our colleagues to embrace

³⁵ Rusu *et alii* 2018.

³⁶ Un moment semnificativ din procesul de reducere a importanței acestei forme de legitimare este o discuție care a avut loc în Consiliul de Securitate al ONU în 1994, când reprezentantul Pakistanului (membru nepermanent) și-a susținut punctul de vedere afirmând că reprezintă o civilizație veche de 7000 ani, iar cel al Regatului Unit al Marii Britanii (membru permanent) a declarat că reprezintă o civilizație de mai puțin de 1000 de ani, întemeiată de francezi.

³⁷ *Tezele...* 2016, p. 19. Despre discursul oficial asupra patrimoniului, adoptat de aproape toți arheologii de la noi, vezi Niculescu 2017.

an archaeology that is ready to intervene in wider public debates not limited to issues of heritage or of local relevance, is not afraid of defending its expert knowledge in the public arena...”. Și constată că o parte dintre cei cărora ne-am obișnuit să le atribuim moduri de a gândi și de a acționa pe care le prețuim, pentru că fac parte din „popor”, au susținut cu voturile lor politicieni populiști, că nu sunt interesați de patrimoniul cultural și de trecut, ceea ce-i face să creadă că nu mai putem să ne reprezentăm societatea ca fiind alcătuită din „the bad (the elite), the good (ordinary people and the scholars who work with them) and the ugly (scholars and professionals at the service of the powerful)”, cu implicația evidentă că sprijinirea „elitei” poate fi un lucru bun. Autorii cred că invitarea oamenilor să participe la producția și consumul de identități culturale și patrimoniale (referire tacită la Convenția de la Faro) nu rezolvă problema. Este nevoie de altceva, cred ei. De impunerea lucrurilor pe care oamenii ar trebui să le cunoască. Și acest lucru trebuie făcut cu autoritate, nu doar prin „colaborarea cu comunitățile”, pentru că aceasta „requires a symmetry between actors that is at odds with the very idea of teaching, which presupposes a teacher and a pupil – a provider and a receiver of knowledge”.

Această idee despre ce ar trebui să fie acțiunea pedagogică a arheologilor, cu totul inadecvată pentru adulți, ignoră direcțiile emancipatoare din pedagogia curentă și preferă sfatul oferit de Bruno Latour, pe care-l citează cu afirmația că acest proces de educare trebuie să facă apel, mai degrabă, la instituția științei decât la știință, pentru că ceea ce dorim este câștigarea încrederii³⁸. Autorii nu scriu despre ce fel de cunoaștere au de gând să ofere, așa cum ar fi de așteptat de la oameni care fac parte dintr-o disciplină științifică, ci despre ce vor să obțină: credibilitate, încredere, reputație, legitimitate, adică lucrurile pe care le doresc politicienii. Ce au de oferit este subordonat autorității epistemice pe care o pot obține, la care nu se gândesc să ajungă înfruntând opinii raționale și sceptice. În loc să ofere acces la lucrurile pe care cunoașterea arheologică le face inteligibile, autorii optează pentru calculul politic rece, menit să facă din non-arheologii care i-ar asculta ceea ce ar fi de dorit ca ei să fie.

Un asemenea proiect pedagogic își poate atinge scopurile doar dacă ne imaginăm un public uniform și ignorant, gata să asimileze mesajele politice ce-i sunt destinate. Dar mulți, dintre cei puțini care sunt interesați de arheologie, sunt oameni educați și ar putea, mai ales dacă studiază fenomenele politice, să înțeleagă mai bine decât arheologii situația politică curentă. Un auditoriu captiv, impresionat de autoritatea științifică a arheologilor, este improbabil acum, când nu numai științele, ci și politicienii și jurnaliștii au pierdut din încrederea pe care o aveau altădată. Autorii se întemeiază pe capacitatea lor de înțelegere, generată de faptul că arheologii ar dispune de cunoașterea produsă de științele sociale („archaeologists, as social scientists, have unique tools to understand the world critically”)³⁹. Textul lor nu dovedește însă așa

³⁸ González-Ruibal, González, Criado-Boado 2018, p. 507, 509–512. Autorii pun pe seama activității *Asociației pentru studii critice asupra patrimoniului* (AHCS) răspândirea a ceea ce ei numesc „populism epistemic” (p. 507–509). Vezi Smith, Campbell 2018 pentru răspunsul oferit de doi dintre promotorii acestei direcții de cercetare.

³⁹ González-Ruibal, González, Criado-Boado 2018, p. 512.

ceva. Educarea oamenilor pentru a avea încredere în cei mai buni decât ei nu este un proiect pe care științele sociale să-l susțină, iar combaterea populismului prin educație autoritară, o idee preluată de la politicieni pentru care educația este o soluție pentru orice problemă⁴⁰, printre altele și pentru că invocarea ei îi situează printre cei educați, este de evitat, așa cum scriu doi autori bine cunoscuți pentru cercetările lor asupra populismului: „liberal democrats should avoid both simplistic solutions that pander to the people’ and elitist discourses that dismiss the moral and intellectual competence of ordinary citizens – both will only strengthen the populists”⁴¹.

Populismul reacționar este principalul pericol politic curent și pentru Cătălin Popa, care încearcă într-un articol recent să transforme implicarea politică a arheologilor, pornind de la convingerea că identitatea noastră politică este mai importantă decât faptul că suntem arheologi („we are [European] citizens first and archaeologists second”), de aici decurgând obligații mai importante decât interesul pentru trecut: „[w]e have a duty towards the people of today far more than to those from the past or the material culture they left behind”. El propune ca arheologii să contribuie la politica identităților în folosul Uniunii Europene, așa cum au mai făcut-o pentru națiuni, oferind un trecut adecvat pentru ele. Pentru asta construcțiile științifice nu sunt suficiente: este necesar să scriem narațiuni care să genereze legături emoționale cu proiectul european și să alegem acele interpretări care pot servi mai bine acest scop.

După asemenea implicare politică, care ar face din arheologi propagandiști ai unei gândiri care nu le aparține, afirmațiile autorului că arheologii „should decide the values and agendas that our work supports” și că „we will not let the politicians make the choices” pot să-i surprindă doar pe cei care nu sunt obișnuiți cu practica juxtapunerii unor lucruri contradictorii în discursul politic. Nu există în ce scrie Cătălin Popa niciun alt proiect politic decât cel promovat de „the elites of Europe”⁴².

Propuneri de implicare politică de felul celor prezentate mai sus lipsesc din „Declarația din 2019 de la Berna”, care pune pe primul plan apărarea unor valori democratice și, asemenea Convenției de la Faro, în care se încearcă regândirea patrimoniului cultural, în afara cadrului creat de politica identităților, prin introducerea noțiunii de „heritage community”⁴³, promovează includerea și participarea, nu

⁴⁰ Despre utopianismul educațional, vezi Merton 1948, p. 197–198.

⁴¹ Mudde, Rovira Kaltwasser 2017, p. 118; vezi și mai departe: „Most importantly, given that populism often asks the right questions but provides the wrong answers, the ultimate goal should be not just the destruction of populist supply, but also the weakening of populist demand. Only the latter will actually strengthen liberal democracy”.

⁴² Popa 2019, p. 258, 259–260 („There is nothing inherently shameful in archaeology having participated in establishing the national narratives that helped build a sense of national belonging. On the contrary, many would find it a noble endeavour”), p. 256–257, 261 („Our excavations have produced data that can serve to argue for a large array of stories. In writing our narratives we always put an emphasis on certain material traces and pick a particular reading of the material record over another based on our chosen perspective”).

⁴³ Faro 2005, art. 2: „a heritage community consists of people who value specific aspects of cultural heritage which they wish, within the framework of public action, to sustain and transmit to future generations”.

dominația prin educare (González-Ruibal și colaboratorii) sau prin narațiuni fondatoare de identități (Popa). Participarea la politică este văzută ca fiind făcută din afara politicii, de pe pozițiile societății civile, valoarea contribuției disciplinei la bunăstarea generală fiind condiționată de autonomie⁴⁴, iar conținutul ei ca decurgând din ce știm ca arheologi, nu dintr-o ierahizare a obligațiilor noastre, în care cele politice să apară ca fiind cele mai importante, iar cele față de arheologie ca fiind secundare, așa cum propune C.N. Popa.

Cercetarea implicată politic, așa cum este ea văzută în cele două articole pe care le-am discutat și în Declarația de la Berna, și cercetarea pozitivistă, criticată de organizatorii sesiunii de la Berna la care am participat, pot avea în comun folosirea unor reprezentări curente în discursul politic, așa cum a constatat Andrew Abbott atunci când a comparat sociologiile care se țin departe de politică cu cele care doresc implicare și nu reușesc să obiectiveze valorile normative la care țin, ceea ce face ca o cercetare a acestora să degenereze în politică⁴⁵.

În condițiile în care arheologia este influențată de acțiunea politică, a încorporat de multă vreme moduri de a gândi împrumutate din politică și continuă să le adopte, o politică a disciplinei este de dorit. Ar fi bine ca ea să fie generată de cunoașterea pe care o producem, de lucrurile pe care le știm mai bine decât alții, nu de ce este credibil și are autoritate în afara disciplinei. Putem separa ce știm de alte cunoașteri folosind reflexivitatea colectivă pentru care pleda Pierre Bourdieu⁴⁶. Astfel, putem afla care sunt sursele gândirii arheologice, genealogiile metodelor pe care le folosim și ce consecințe au. Putem vedea ce alegeri au fost făcute pentru noi în tradițiile locale în care am fost educați și care sunt relațiile dintre acestea și propriile noastre alegeri. Aceasta ne-ar ajuta să evităm imaginarea trecutului din perspectiva unui prezent care nu este o construcție științifică la care noi să fi participat. Ar fi utilă și o examinare sistematică a tuturor valorilor normative care se manifestă în practicarea arheologiei, care să ne permită să aflăm ce valori politice sunt prezente în cercetarea noastră, ce ar trebui păstrat și ce ar putea fi abandonat. O asemenea explorare a disciplinei ne-ar ajuta să-i dăm o voce distinctă, inconfundabilă, care să nu se piardă în mulțimea de mesaje ideologice din jurul nostru. Mult din respectul pentru cunoașterea științifică pe care unii îl mai au vine din faptul că cercetarea este percepută

⁴⁴ Declarația evită acest termen și folosește „libertate academică” și „independență instituțională”. Primul are un conținut prea larg, iar cel de-al doilea este lipsit de realism, în condițiile în care instituțiile depind de cadre legislative și financiare în care politica are un cuvânt foarte greu de spus.

⁴⁵ Abbott 2018, p. 171.

⁴⁶ Bourdieu, Wacquant 1992, mai ales p. 174–202, și Bourdieu 2001, mai ales p. 167–184. Importanța reflexivității este afirmată într-un articol recent al lui Thomas Meier, unul dintre membrii grupului de lucru care a produs „Declarația de la Berna”, atunci când scrie că libertatea academică poate fi amenințată nu numai din afară, ci și dinăuntru, și că trebuie să fim atenți la ce fel de politică fac temele noastre de cercetare: „Als Archäologinnen und Archäologen sind wir täglich gefordert, darüber Rechenschaft abzulegen, wem unsere Interpretationen und Narrative nutzen, wen wir historisch zum Schweigen bringen” (Meier 2019, p. 5).

ca autonomă, nu din autoritatea pe care instituțiile politice i-o conferă, așa cum crede B. Latour, din convingerea că cercetătorii nu se comportă precum politicienii, că nu mint, că nu acționează doar pentru interese proprii, ci pentru un bine general în care sunt incluși și cei care nu fac parte din lumea academică. Ar fi bine să nu-i dezamăgim.

BIBLIOGRAFIE

- AAA 1998 ***, *American Anthropological Association Statement on Race (May 17, 1998)*, *American Anthropologist* 100, 3, 1998, p. 713–714.
- AAPA 2000 [1996] ***, *AAPA statement on biological aspects of race. Revised 2000*, *AJPA* 101, 1996, p. 569–570.
- Abbott 2016 A. Abbott, *The future of expert knowledge*, Hamburg, 16 iunie 2016 (<https://www.youtube.com/watch?v=fSFkljMNegY>; 14 decembrie 2019).
- Abbott 2018 A. Abbott, *Varieties of normative inquiry: moral alternatives to politicization in sociology*, *The American Sociologist* 49, 2, 2018, p. 158–180.
- Amsterdamska 1990 O. Amsterdamska, *Surely you are joking, monsieur Latour!*, *Science, Technology and Human Values* 15, 4, 1990, p. 495–504.
- Barbujani 2007 G. Barbujani, *L'invenzione delle razze. Capire la biodiversità umana*, Milano, 2007.
- Bauman 1987 Z. Bauman, *Legislators and interpreters: on modernity, post-modernity and intellectuals*, Cambridge, 1987.
- Bourdieu 1975 P. Bourdieu, *The specificity of the scientific field and the social conditions of the progress of reason*, *Social Science Information* 14, 4, 1975, p. 19–47.
- Bourdieu, Wacquant 1992 P. Bourdieu, L.J.D. Wacquant, *An invitation to reflexive sociology*, Cambridge, 1992.
- Bourdieu 2001 P. Bourdieu, *Science de la science et réflexivité. Cours du Collège de France 2000–2001*, Paris, 2001.
- Brassier 2011 R. Brassier, *Concepts and objects*, în L. Bryant, N. Srnicek, G. Harman (eds.), *The speculative turn: continental materialism and realism*, Melbourne, 2011, p. 47–65.
- Brubaker, Cooper 2000 R. Brubaker, F. Cooper, *Beyond identity*, *Theory and Society* 29, 1, 2000, p. 1–47.
- Callaway 2018 E. Callaway, *Divided by DNA: The uneasy relationship between archaeology and ancient genomics*, *Nature.com*, 28 martie 2018 (<https://www.nature.com/articles/d41586-018-03773-6>; 15 decembrie 2019).
- Faro 2005 ***, *Convention on the value of cultural heritage for society*, 2005 (<https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>; 16 decembrie 2019).
- Fricker 2007 M. Fricker, *Epistemic injustice: power and the ethics of knowing*, Oxford, 2007.
- Gellner 1983 E. Gellner, *Nations and nationalism*, Oxford, 1983.

- González-Ruibal, González, Criado-Boado 2018 A. González-Ruibal, P.A. González, F. Criado-Boado, *Against reactionary populism: towards a new public archaeology*, *Antiquity* 92, 362, 2018, p. 507–515.
- Graeber 2014 D. Graeber, *Anthropology and the rise of the professional-managerial class*, *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 4, 3, 2014, p. 73–88.
- Identity...* 2019 ***, *Identity politics*, *Nature Ecology and Evolution* 3 (24 iulie), 2019.
- Ion 2017 A. Ion, *How interdisciplinary is interdisciplinarity? Revisiting the impact of a DNA research for the archaeology of human remains*, *CSA* 25, 2017, p. 177–198.
- Hakenbeck 2019 S. Hakenbeck, *Genetics, archaeology and the far right: an unholy Trinity*, *World Archaeology* (publicat online pe 8 iulie 2019).
- Koselleck 2004 R. Koselleck, *Gibt es ein kollektives Gedächtnis?*, *Divinatio* 19, 2004, p. 23–28.
- Kristiansen 2014 K. Kristiansen, *Towards a new paradigm? The third science revolution and its possible consequences in archaeology*, *CSA* 22, 2014, p. 11–34.
- Laclau, Mouffe 2001 E. Laclau, C. Mouffe, *Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics*, ediția a 2-a, Londra, 2001. Prima ediție a fost publicată în 1985.
- Latour 1987 B. Latour, *Science in action: how to follow scientists and engineers through society*, Cambridge MA, 1987.
- Latour 1988 B. Latour, *The Pasteurization of France*, traducere de Alan Sheridan și John Law, Cambridge MA, 1988.
- Latour 2003 B. Latour, *What if we talked politics a little?*, *Contemporary Political Theory* 2, 2, 2003, p. 143–164.
- Latour 2009 B. Latour, *Autonomie, que de crimes on commet en ton nom !*, *Le Monde*, 25 februarie 2009.
- Latour, Lépinay 2009 B. Latour, V.A. Lépinay, *The science of passionate interests: an introduction to Gabriel Tarde's economic anthropology*, Chicago, 2009.
- Lewontin 1972 R. Lewontin, *The apportionment of human diversity*, *Evolutionary Biology* 6, 1972, p. 391–398.
- Manni 2010 F. Manni, *Interview with Luigi Luca Cavalli-Sforza: past research and directions for future investigations in human population genetics*, *Human Biology* 82, 3, 2010, p. 245–266.
- Martín Alcoff 2000 L. Martín Alcoff, *Who's afraid of identity politics?*, în P.M.L. Moya, M.R. Hames-García (eds.), *Reclaiming identity: realist theory and the predicament of postmodernism*, Berkeley, 2000, p. 312–344.
- Meier 2019 T. Meier, *Archäologie und die Pflicht zum Politischen: Die Berner Erklärung der European Association of Archaeologists*, *Archäologische Informationen* 42 (early view), 2019 (https://www.dguf.de/fileadmin/AI/ArchInf-EV_Meier.pdf; 16 decembrie 2019).
- Meier et alii 2019 T. Meier, S. Babić, J. Laszlovszky, C. Paludan-Müller, F. Criado-Boado, *Archaeology and the future of democracy*, *The European Archaeologist* 61, 2019, p. 9–12.

- Merton 1948 R.K. Merton, *The self fulfilling prophecy*, *The Antioch Review* 8, 2, 1948, p. 193–210.
- Merton 1973 [1942] R.K. Merton, *The normative structure of science*, în R.K. Merton (ed. N.W. Store), *The sociology of science. Theoretical and empirical investigations*, Chicago, 1973. Prima publicare, cu titlul *Science and technology in a democratic order*, a fost făcută în *Journal of Legal and Political Sociology* 1, 1942, p. 115–126.
- Moran 2006 M. Moran, *Interdisciplinarity and political science*, *Politics* 26, 2, 2006, p. 73–83.
- Mudde, Rovira Kaltwasser 2017 C. Mudde, C. Rovira Kaltwasser, *Populism. A very short introduction*, Oxford, 2017.
- Niculescu 2017 G.A. Niculescu, *Patrimoniul cultural, politica identității și cunoașterea științifică*, RMI S.N. 1, 2017 [2018], p. 44–55.
- Niklasson 2016 E. Niklasson, *Funding matters: archaeology and the political economy of the past in the EU* (teză de doctorat), Stockholm, 2016.
- Nițulescu 2016 V.Ș. Nițulescu (coord.), *Muzeele – exercițiu de autopercepție*, *Cultura*, seria a III-a, 10, 5, 2016, p. 11–16.
- Nowotny 2003 H. Nowotny, *Democratising expertise and socially robust knowledge*, *Science and Public Policy*, 30, 3, 2003, p. 151–156.
- Peacock 2016 V. Peacock, *Academic precarity as hierarchical dependence in the Max Planck Society*, *HAU: Journal of Ethnographic Theory* 6, 1, 2016, p. 95–119.
- Pigliucci, Kaplan 2003 M. Pigliucci, J. Kaplan, *On the concept of biological race and its applicability to humans*, *Philosophy of Science* 70, 2003, p. 1161–1172.
- Platzer, Allison 2018 D. Platzer, A. Allison, *Academic precarity in American anthropology*, *Cultural Anthropology*, 12 februarie 2018 (<https://culanth.org/fieldsights/1310-academic-precariety-in-american-anthropology>; 13 februarie 2018).
- Popa 2019 C.N. Popa, *The responsibility of European archaeologists*, *EJA* 22, 2, 2019, p. 255–268.
- Rusu et alii 2018 I. Rusu, A. Modi, S. Vai, E. Pilli, C. Mircea, C. Radu, C. Urduzia, Z.K. Pinter, V. Bodolică, C. Dobrinescu, M. Hervella, O. Popescu, M. Lari, D. Caramelli, B. Kelemen, *Maternal DNA lineages at the gate of Europe in the 10th century AD*, *PLoS One* 13, 3, 2018 (<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0193578>).
- Shore, Wright 1999 C. Shore, S. Wright, *Audit culture and anthropology: neo-liberalism in British higher education*, *JRAI* 5, 4, 1999, p. 557–575.
- Smith, Campbell 2018 L. Smith, G. Campbell, *It's not all about archaeology*, *Antiquity* 92, 362, 2018, p. 521–522.
- Strathern 2000 M. Strathern (ed.), *Audit cultures: anthropological studies in accountability, ethics, and the academy*, Londra, 2000.
- Tezele... 2016 *Tezele prelabile ale codului patrimoniului cultural național*, 27 septembrie 2016 (<http://www.cultura.ro/tezele-prelabile-ale-codului-patrimoniului-cultural>; 14 decembrie 2019).
- White 2014 H. White, *The practical past*, Evanston, 2014.

ARCHAEOLOGY AND THE POLITICAL

ABSTRACT

The influence of the political field on archaeology, manifested for a long time through the contribution of the discipline to identity politics, is growing and takes new forms. Some of them, such as the evaluation by political institutions or the spread of precarious employment, are well known and researched. The presence of the political is seldom recognized in others, such as the limitation of theory production to a small number of researchers, the increased importance of individual credibility in the evaluation of the research, the ideology of interdisciplinarity and the integration of the political discourse used by many of those who take care of cultural heritage. The reactions to this pressure include calls for political participation which reduce the autonomy of the discipline. Scientific knowledge must be defended and this can be done both by fulfilling the roles that archaeology has in democratic societies, recently reasserted in the “EAA 2019 Bern Statement”, and by practicing reflexivity.

Keywords: archaeology, reflexivity, epistemic injustice, cultural heritage, the ideology of interdisciplinarity, identity politics